

рішньої державної позики. Зовнішні запозичення дорівнювали 6,2 млрд. грн., в структурі яких 87% становили позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку і 13% – надходження коштів до спеціального фонду державного бюджету на впровадження проектів розвитку у 2008 році, в тому числі від Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Європейського банку реконструкції та розвитку та Японського банку міжнародного співробітництва.

Загальна сума зовнішніх і внутрішніх державних запозичень в 2008 р. становила 33,3 млрд. грн., а це на 22,8 млрд. грн. більше, ніж у 2007 р. і в 6 разів вище показника 2002 р.

Динаміку і структуру державних доходів в Україні представлено на рис. 3.

Як видно з рис. 3, держава щорічно позичає фінансові ресурси. Негативним є той факт, що в Україні, більшість позичених державою ресурсів використовується на фінансування бюджетного дефіциту – 84%, 14% – на формування валютних резервів і підтримку національної валюти і лише 2% – на інвестиційні проекти [5, с. 240]. Тобто, державні запозичення не виконують свого основного призначення – стимулювання економічного розвитку країни. Тому уряду необхідно переглянути боргову політику, оскільки просте споживання позичених коштів призводить до зростання суми державного боргу, який складно віддавати країні із соціальними, а не економічними пріоритетами розвитку.

Література:

1. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / [Мочерний С.В., Ларіна Я.С, Устенко О.А., Юрій С.І.]; за заг. ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ. Т.2. – 2006. – 568 с.
2. Основні показники економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Фінансові звіти Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.budget.rada.gov.ua>.
4. Про результати аналізу внутрішніх і зовнішніх запозичень на фінансування Державного бюджету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.16922.0>.
5. Юрій С.І. Фінанси: Підручник / С. Юрій, В. Федосов. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

Кізіма Т. О.

ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В ІНВЕСТИЦІЇ

Однією із найактуальніших проблем як для економічно розвинутих країн, так і країн, що розвиваються, продовжує залишатися проблема трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції.

Під трансформацією заощаджень домашніх господарств в інвестиції ми розуміємо механізм перетворення грошових ресурсів домогосподарств у фінансові (рідше – не фінансові) активи з метою отримання майбутнього доходу на ці вкладення. Основними етапами трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції є:

- формування ресурсів, призначених для заощаджень;
- вкладення цих ресурсів у фінансові та нефінансові активи;
- отримання в результаті ефективного управління інвестиційним портфелем максимального доходу.

У зазначеному контексті важливо враховувати, що на практиці відбувається трансформація заощаджень у вкладення, які приносять дохід в грошовій формі (акції, облигації, частки в пайових фондах, банківські депозити), і вкладення, які приносять дохід у вигляді збільшення початкової вартості реальних і фінансових активів. Світовий досвід переконує, що у країнах, які розвиваються (у тому числі і в Україні), основною метою інвестування готівкової національної та іноземної валюти є не стільки отримання доходу, скільки збереження її вартості в умовах інфляції. Адже у країнах з нестабільною економікою домашні господарства здійснюють готівкові вкладення, передусім, з метою страхування від інфляційного знецінення, а уже потім, по можливості, з метою використання їх як капіталу.

Трансформація заощаджень домашніх господарств в інвестиції передбачає майбутнє зростання доходу за рахунок максимально прибуткового вкладення вільних грошових ресурсів при умові мінімізації інвестиційних ризиків. Саме високі ризики обумовлюють значні обсяги заощаджень населення в готівковій національ-

ній та іноземній валюті поза банківською системою як найбільш безпечні в умовах економічних та політичних потрясінь. Як засвідчує вітчизняна практика, обережність, властива інвестуванню на рівні домашнього господарства, характеризується помітною інерцією.

Макроекономічний аспект трансформації заощаджень домашніх господарств в інвестиції пов'язаний, передусім, із забезпеченням стабільності економічного розвитку держави. Проте навіть в умовах відносної макроекономічної стабільності в Україні, яка тривала до осені 2008 року, ми не спостерігали великої концентрації заощаджень населення у вітчизняних фінансових інституціях, що, на наш погляд, пов'язано не лише з гірким досвідом фінансової нестабільності минулих періодів, але і з відсутністю ефективною системи державних гарантій збереження заощаджень громадян. Звичайно, що вести мову про ефективність трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції в умовах сучасної фінансово-економічної нестабільності є проблематичним, зважаючи на те, що за період з початку кризи (навіть якщо оперувати лише офіційною статистикою) українці вилучили з банківської системи коштів на суму більше 10 млрд. доларів [1]. До того ж, ця тенденція зберігається і нині. Тільки за листопад 2009 року чистий відтік гривневих депозитів фізичних осіб становив ще 167,1 млн. грн. Всього ж з початку 2009 року гривневий депозитний портфель банків зменшився на 13,7 млрд. грн., а обсяг валютних вкладів у гривневному еквіваленті за цей же час збільшився лише на 2,6 млрд. грн. [1].

Іншою особливістю інвестиційного процесу є те, що в Україні до теперішнього часу не завершено процес формування середнього класу, який є основним інвестором в економічно розвинених країнах світу. При формуванні особистих інвестиційних портфельів представники вітчизняного середнього класу традиційно виявляють мотив обережності, витрачаючи значні кошти на покращення житлових умов, придбання заміського будинку, відпочинок, лікування тощо. Отримання ж доходу на інвестиції як важливого джерела коштів для існування і збільшення свого сукупного багат-

ства, на жаль, не стало пріоритетною метою заощаджень представників середнього класу.

Ще однією важливою проблемою, пов'язаною із ощадно-інвестиційними процесами, є відсутність в Україні належних умов для диверсифікації інвестицій. Вітчизняні потенційні інвестори високо оцінюють ризики вкладень у фінансові активи. Саме тому упродовж тривалого періоду часу відносно безпечними формами заощаджень вважалися купівля іноземної валюти і відкриття рахунків у банківських установах.

На процес трансформації заощаджень домашніх домогосподарств в інвестиції великий вплив здійснює інфляція. Знецінення грошей обумовлює нестійкість формування заощаджень, посилює диференціацію та майнову нерівність домогосподарств, оскільки призводить передусім до знецінення заробітних плат, пенсій і допомог. Проте від знецінення потерпають індивідуальні доходи не лише працівників бюджетної сфери, але й представників середнього класу (причому останні мають навіть менше можливостей для індексації своїх доходів). Це пов'язано з тим, що представники середнього класу, як правило, є власниками капіталів, розміщених в основному у кредитній сфері. В умовах інфляції, коли ці капітали починають знецінюватися, основну вигоду від росту цін отримують боржники, а кредитори терплять відчутні збитки.

Ефективність ощадно-інвестиційного процесу, на наш погляд, значною мірою визначається взаємообумовленістю державної політики доходів та інвестиційної політики. Вважаємо, що цілеспрямована державна політика у сфері доходів дозволить знизити диференціацію населення за рівнем доходів і забезпечить стійкий платоспроможний попит в економіці, який є необхідним для розвитку національного виробництва. А державна інвестиційна політика основними пріоритетами має визначити формування належної інфраструктури фінансового ринку та стимулювання вкладень у високотехнологічні галузі економіки. Традиційно держава фінансує перспективні, проте й найбільш ризикові інвестиційні проекти, тому зрозуміло, що уряд повинен активно залучати до фінансування венчурних проектів саме корпоративних інвесторів, а не приватних (скажімо, було б абсурдним залучати до фінансування

ризикових проектів пенсійні накопичення). Водночас, держава не повинна самоусуватися від регулювання приватних інвестицій, а її роль у цьому процесі має полягати у правовому регулюванні та ліцензуванні окремих видів діяльності, а також створенні системи державного контролю за збереженістю приватних заощаджень (відсутність такого контролю призвела на початку 90-х років минулого століття до масового утворення фінансових пірамід та інших зловживань з коштами фізичних осіб).

Таким чином, серед характерних особливостей процесу трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції в сучасних умовах вітчизняної економіки вважаємо за необхідне виділити:

- макроекономічну нестабільність, зумовлену фінансово-економічною кризою;
- неефективність державної інвестиційної політики;
- відсутність економічних умов для диверсифікації інвестицій;
- незавершеність процесу формування середнього класу як основного інвестора в національну економіку;
- домінування пасивних стратегій фінансової поведінки домогосподарств, сформованих під впливом сильних споживчих настроїв, за умови мізерної частки активних стратегій.

Відтак, до основних умов стійкості ощадно-інвестиційного процесу в Україні відносимо:

- досягнення такого рівня доходів населення, за якого б існувала можливість після задоволення усіх найважливіших потреб здійснювати заощадження з метою інвестування в різні активи і отримання додаткового доходу;
- стабільне функціонування фінансових інститутів, здатних акумулювати заощадження домашніх господарств і забезпечити їх збереження, у т. ч. завдяки системі державних гарантій;
- наявність різноманітних за ступенем дохідності та ризиковості фінансових інструментів, які дають змогу населенню ефективно інвестувати грошові кошти при високій ліквідності вкладень.

Підсумовуючи вищенаведене, відмітимо, що удосконалення механізму трансформації заощаджень домогосподарств в інвести-

ції продовжує залишатися одним із найважливіших завдань сучасної вітчизняної економічної науки. Однак збільшення рівня заощаджень та інвестицій в економіці України не повинно стати самоціллю за будь-яку ціну, тим паче, що номінальне збільшення обсягів заощаджень ще не гарантує економічного успіху. На наш погляд, витрати домогосподарств на інвестиційні цілі можуть слугувати одним із чинників економічного зростання, але лише за умови формування сприятливого макроекономічного та інституційного середовища в країні і реалізації урядом ефективною довгостроковою фінансовою стратегією. Вважаємо, що тільки за таких обставин підвищення рівня національних заощаджень може трансформуватися у підвищення темпів економічного зростання.

Література

1. Мироненко В. Відловити готівку / В'ячеслав Мироненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.diloverivne.com/news/2282/>
2. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал заощаджень фізичних осіб та механізми його реалізації / А.Ю. Рамський // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5. – С. 173–178.

Квасниця О. В.

Викладач кафедри фінансів

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Негативний вплив світової фінансової кризи на економіку України закономірним чином позначився й на розвитку вітчизняного підприємництва. І в першу чергу мова йде про малий та середній бізнес, який не має достатніх резервних ресурсів та страхових інструментів для самостійного подолання кризового тиску, який з кожним днем лише посилюється.

Зростання безробіття та інфляційні процеси є серйозним викликом для національної безпеки держави. В результаті скорочення штатів підприємств значна частина працездатного населення вже стикнулася з проблемою пошуку роботи і зміни професії. Саме